

FORSVARSBYGG

KONKURRANSEGRUNNLAGETS DEL II - ENTREPRISER NS 8406

**Forsvarsbyggs generelle og spesielle kontraktsbestemmelser for entrepriser etter NS 8406,
samt mal for avtaledokument**

Ovennevnte dokumenter er kun ment som en orientering til tilbyderne, og skal således ikke fylles ut ifm tilbudsinnleveringen.

AVTALEDOKUMENT – ENTREPRISEOPPDRAK ETTER NS 8406

Prosjektets navn:	Værnes garnison – Riving hangar 3
Adresse:	Værnes flystasjon
Kontraktsnr:	C06374
Prosjektnr :	710616
Arkivnr konkurranse :	2026/1863

1 Parter

Byggherre:	Org.nr:	Entreprenør:	Org.nr:
Staten v/Forsvarsdepartementet v/Forsvarsbygg	975950662		
Adresse: Grev Wedels plass 5, 0151 Oslo Postboks 405 Sentrum, 0103 Oslo		Adresse:	
Representant: Harry Hellebust		Representant:	
E-post: harry.hellebust@forsvarsbygg.no	Tlf: 901 06 124	E-post:	Tlf:

2 Om oppdraget

Oppdraget er beskrevet i konkurransegrunnlagets del III.

3 Regulering av kontraktsforholdet

Oppdraget reguleres av NS 8406 med de endringer og tillegg som følger av punkt 7.

4 Honorar. Indeksregulering

4.1 Kontraktssum/honorar

Oppdraget har en fast pris på kr ..... ekskl. mva., med noen regulerbare poster.

Regulerbare poster og ev tilleggs-/endringsarbeid honoreres etter priser gitt i tilbudet.

Opsjoner

- Ventetider
- Fjerning av bygningsdel – 4 dører
- Riving av bygningsdel – Gulv på grunn, 1350 m³
- Utlegging av løsmasser – bærelag av gjenbruksmasser – 900 m³
- Utlegging av løsmasser – forsterkningslag av sand/grus – 450 m³
- Opplasting og transport av knuste og siktede rivemasser – betong som ikke kan nyttiggjøres – 1120 tonn
- Leverings- og behandlingsgebyr for knuste og siktede masser som ikke skal nyttiggjøres (betong) – 1120 tonn

Utløsning av opsjoner og ev tilleggs- eller endringsarbeid skal reguleres i egne avtaler, inkl opplysninger om pris- og fremdriftskonsekvens, godkjent av begge parter før oppstart.

Frist for utløsning av opsjoner; snarest mulig etter kontraktsinngåelse. Avtales med valgt leverandør.

Tilleggs- og endringsarbeid honoreres etter priser gitt i tilbudet.

4.2 Indeksregulering

Prisene i kontrakten er faste i kontraktsperioden, og skal ikke indeksreguleres.

5 Fremdrift og dagmulkt

Utførelsen av oppdraget skal starte medio august og være slutført innen 6.11.2026.

I tillegg til sluttfristen er følgende frister er dagmulktbelagte:

- Fremleggelse av fremdriftsplan   Frist; to uker etter kontraktsinngåelse
- Levering av sluttdokumentasjon   Frist; tre uker etter overtakelse

6 Signaturer

Avtalen skal signeres elektronisk. Signatur vil fremkomme av egen signaturfil opprettet i Mercellportalen.

Avtaler over kr 100.000 ekskl. mva. skal signeres av både fagteknisk og merkantilt ansvarlig hos Forsvarsbygg, og er først gyldig inngått når begge signaturer foreligger. Forsvarsbygg ved direktør Forsvarsbygg eller direktør anskaffelser kan ensidig godkjenne avtalen ved manglende signatur.

Entreprenøren skal uten ugrunnet opphold varsle Forsvarsbygg etter at han blir eller burde ha blitt oppmerksom på at ikke begge ansvarlige hos Forsvarsbygg har signert. Varselet sendes til anskaffelser@forsvarsbygg.no.

7 Kontraktsbestemmelser for avtalen, basert på NS 8406

7.1 Generelle kontraktsbestemmelser

Som generelle kontraktsbestemmelser gjelder NS 8406 – Forenklet bygg- og anleggskontrakt 2. utgave juli 2009, med de endringer og tillegg som fremkommer nedenfor.

Presiseringer og endringer til NS 8406 er angitt i kronologisk rekkefølge med henvisninger til aktuell bestemmelse i standarden.

Som avtaledokument benyttes Forsvarsbyggs egen blankett. Mal for avtaledokumentet er vedlagt.

7.2 Definisjoner (NS 8406 punkt 2)

Følgende tilføyelse gjøres i NS 8406 punkt 2, definisjon av begrepet «underentreprenør»:

Med underentreprenør menes alle entreprenører i ledd under Entreprenøren, herunder bemanningsforetak og produksjonsbedrifter. Disse sidestilles med underentreprenører, og anses som en del av leverandørkjeden.

7.3 Varsler og krav (NS 8406 punkt 7)

Følgende tilføyelse gjøres i NS 8406 punkt 7: Forsvarsbygg har utarbeidet skjema - «Entreprenørens skjema» - til bruk ved fremsettelse av varsel og krav. Skjemaet er vedlagt konkurransegrunnlagets del II, og kan fås i elektronisk versjon ved henvendelse til Forsvarsbygg.

7.4 Sikkerhetsstillelse (NS 8406 punkt 8)

Til første ledd: Entreprenøren plikter ikke å stille sikkerhet når kontraktssummen er mindre enn NOK 1000.000,-.

Entreprenørens sikkerhetsstillelse dokumenteres ved utfyllelse av Vedlegg 1 Garantierklæring.

Til annet ledd: Byggherren stiller ikke sikkerhet.

7.5 Endringsarbeid der det ikke er gitt endringsordre (NS 8406 punkt 19.3)

Til siste ledd: Byggherren stiller ikke sikkerhet.

7.6 Indeksregulering. Endring av offentlige gebyrer og avgifter (NS 8406 punkt 23.1)

Til første ledd: Indeksregulering skjer med basis i statistisk sentralbyrås indeks "boligblokk, i alt".

7.7 Bytte av nøkkelpersonell (tillegg til NS 8406 punkt 13)

Entreprenøren kan ikke uten byggherrens skriftlige samtykke skifte ut sin prosjektleder, anleggsleder eller personer som ble evaluert i forbindelse med tildeling av kontrakten eller avtalt som erstatning for slik person. Byggherren skal svare innen rimelig tid etter han har mottatt forespørsel om samtykke. Byggherren kan bare nekte å gi samtykke dersom han har saklig grunn. Ved bytte av personell kan byggherren i rimelig utstrekning kreve kostnadsfri overlapping.

Dersom slikt personell, uten skriftlig samtykke skiftes ut, på tross av at byggherren har saklig grunn til å nekte, betales en dagmulkt på NOK 10.000 per dag. Dette gjelder ikke dersom forholdet rettes innen en rimelig frist fastsatt av byggherren. Dagmulkt påløper uansett ikke der byggherren har unnlatt å påberope seg kontraktsbrudd uten ugrunnet opphold etter at han ble kjent med personsiftet.

Samlet dagmulftsansvar etter denne bestemmelse er begrenset til 10% av kontraktssummen, maksimalt NOK 300.000. Dagmulkten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt etter andre bestemmelser.

7.8 Lover, offentlige forskrifter og vedtak (NS 8406 punkt 13.1)

7.8.1 Forholdet til plan- og bygningsloven:

Entreprenøren skal ha ansvarsrett for den oppgaven og den del av tiltaket kontrakten omfatter i tiltaksklassen som prosjektet/tiltaket krever. Entreprenøren plikter å bidra til at erklæring om ansvarsrett blir sendt så snart som mulig etter at kontrakten er inngått. Manglende ansvarsrett betraktes som et vesentlig mislighold.

7.8.2 HMS:

Entreprenøren plikter å ha eller opprette et internkontrollsystem samt ivareta sine plikter mht. helse, miljø og sikkerhet på bygge- og anleggsplassen, iht. kontraktens bestemmelser og de til enhver tid gjeldende lover og regler. Ved brudd på ovennevnte plikter har byggherren rett til å stanse arbeidene dersom han finner det nødvendig.

Byggherren kan kreve dagmulkt NOK 1.500 dersom ovennevnte plikter misligholdes og forholdet ikke blir rettet innen en frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren. Mulkten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse.

7.9 Klima og miljø

7.9.1 Generelt

Entreprenøren plikter å oppfylle kontraktens miljøkrav, samt den til enhver tid gjeldene miljølovgivning. Entreprenøren skal arbeide aktivt for å minske klima- og miljøbelastningen ved oppfyllelse av avtalen.

Overordnede krav til ytre miljø fremkommer av del III Oppdraget med tilhørende vedlegg Miljøoppfølgingsplan (MOP). MOP skal videreutvikles i detaljprosjekteringen, og skal være førende for oppfølging av miljøkravene. Det kan fremkomme ytterligere miljøkrav i Prosjekteringskrav for bygg og anlegg i Forsvarsbygg, funksjonsbeskrivelsen og/eller postbeskrivelsen. Det kan også fremkomme ytterligere kontraktsbestemmelser for miljø i dette dokumentet under Spesielle kontraktsbestemmelser.

7.9.1.1 Beskyttelse av trær

Med mindre det er avtalt, eller klart forutsatt i kontrakten, at et tre kan felles eller påføres skader, skal alle trær på Forsvarets grunn bevares og ikke utsettes for skader under gjennomføring av kontrakten.

Trær er verdifulle og må planlegges for generasjoner. Entreprenøren må opptre varsomt ved arbeid i nærheten av trær og trærnes rotsystemer. Røttene er treets forankring, og reduksjon av rotsystemet kan gjøre treet topptungt og ustabilt. Det er stor risiko for at treet vil velte hvis en eller flere tykke røtter kappes. Veltefaren er også stor hvis mer enn en tredjedel av rotsystemet fjernes. Når røtter kuttes, er treet mer utsatt for vindfelling. Det har også mindre evne til å skaffe seg nok vann og næringsstoffer. Det samme skjer når jorda rundt treet blir komprimert, uten vann og næring stagnerer treets vekst og treet dør. Rive- og knekkeskader er sår som gjør at treet blir infisert av råte. Råte kan medføre at grener faller, stammen brekker eller treet velter.

Det påligger Forsvarsbygg å vurdere om et tre har så omfattende skader at treet skal felles eller bevares.

Entreprenøren er ansvarlig for felling og skader av trær som er utført eller forårsaket av underentreprenør eller andre kontraktsmedhjelpere.

Brudd på bestemmelsen sanksjoneres etter punkt 7.9.4 nedenfor, med mindre det følger av de spesielle kontraktsbestemmelsene at andre sanksjoner gjelder.

7.9.1.2 Tropisk tømmer og fredet skog

Som følge av at byggherren ikke skal ha regnskogmateriale eller materiale fra fredet skog i sine bygg eller på sine byggeplasser, og som følge av manglende pålitelige sertifiseringsordninger for trevirke, skal entreprenøren planlegge og utføre kontraktarbeidet slik at tropisk trevirke ikke blir benyttet eller forefinnes på byggeplass.

Entreprenøren kan søke byggherren om unntak fra dette. Vedlagt søknaden skal følge dokumentasjon fra pålitelig, uavhengig tredjepart om opprinnelsesland og tresort, samt forsikring om at trevirket ikke kommer fra regnskog eller fredet skog. Byggherren avgjør etter eget skjønn om unntak skal gis, og gjør særskilt oppmerksom på at unntak ikke kan påregnes.

Aksept av entreprenørens tilbud anses ikke som et meddelt unntak etter denne bestemmelse.

Dersom det på tross av bestemmelsene ovenfor, i kontraktsarbeidet eller på byggeplass, finnes eller kan finnes trevirke fra regnskog, fredet skog eller tropisk trevirke som ikke er godkjent av byggherren, er dette å anse som en mangel som kan kreves rettet for entreprenørens regning, uavhengig av kostnadene ved slik retting. Byggherren kan i tillegg kreve dekket sitt tap som følge av mangelen. For øvrig gjelder kontraktens misligholdssanksjoner.

7.9.2 Rapportering og kontraktsoppfølging

Entreprenøren skal ved oppstart sannsynliggjøre at miljøkravene vil bli oppfylt. Det fremkommer av krav til rapportering i MOP. Krav til kvartalsvis rapportering og sluttrapportering fremkommer av del III Oppdraget.

Byggherren kan kreve at etterlevelse dokumenteres ved hjelp av et eller flere av følgende tiltak:

- Delta i oppfølgingssamtale(r) med byggherren.
- Kontroll eller revisjon for å bekrefte etterlevelse av miljøkravene.
- Fremvise relevant dokumentasjon ved forespørsel.

7.9.3 Unntak

Byggherren kan gi dispensasjon fra miljøbestemmelsene dersom entreprenøren kan dokumentere at de ikke kunne forutsatt hindringen ved tilbudstidspunktet, og at det ikke er praktisk mulig å oppfylle kravet. Entreprenøren skal sende skriftlig søknad om unntak. Det skal fremkomme hvilke(n) bestemmelse(r) det søkes om unntak fra, og oppgi hvorfor det ikke er mulig å oppfylle bestemmelsen.

Adgangen til å gi dispensasjon etter denne bestemmelsen gjelder ikke for bestemmelser angitt under Spesielle kontraktsbestemmelser.

7.9.4 Mislighold av miljøbestemmelser

Dersom entreprenøren ikke oppfylder ett eller flere av miljøkravene eller ikke leverer i henhold til tilbudet, kan byggherre kreve retting av forholdet. I perioden misligholdet pågår og frem til retting har skjedd kan byggherre kreve dagmulkt. Dagmulkten per hverdag skal utgjøre én promille av kontraktssummen, men ikke mindre enn NOK 1.500. Dagmulkten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse.

Dersom entreprenøren oppnår økonomisk besparelse som følge av å ikke ha overholdt miljøkrav, kan byggherre kreve prisavslag. Prisavslag kommer i tillegg til dagmulkt.

Gjentatte eller grove brudd på miljøbestemmelser anses som vesentlig mislighold, og kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving av kontrakten.

7.10 Etiske krav

7.10.1 Ansattes rettigheter

7.10.1.1 ILOs kjernekonvensjoner

Entreprenøren skal etterleve følgende grunnleggende krav:

- a) Forbud mot barnarbeid (FNs barnekonvensjon artikkel 32, ILO-konvensjoner nr. 138 og 182): Barn har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnytting i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- og utviklingsmuligheter. Minstealderen må ikke i noe tilfelle være under 15 år (14 eller 16 år i visse land). Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som setter helse eller sikkerhet i fare, inkludert nattarbeid. Dersom det foregår slikt barnarbeid, skal det arbeides for snarlig utfasing. Det skal samtidig legges til rette for at barna gis mulighet til livsopphold og utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.
- b) Forbud mot tvangsarbeid/slavearbeid (ILO-konvensjoner nr. 29 og 105): Det skal ikke forekomme noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid. Arbeiderne må ikke levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver, og skal være fri til å avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.

- c) Forbud mot diskriminering (ILO-konvensjoner nr. 100 og 111): Det skal ikke forekomme noen diskriminering i arbeidslivet basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, ekteskapsstatus, seksuell orientering, fagforeningsmedlemskap eller politisk tilhørighet.
- d) Organisasjonsfrihet og retten til kollektive forhandlinger (ILO-konvensjoner nr. 87 og 98): Arbeiderne skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget valg, og å forhandle kollektivt. Dersom disse rettigheter er begrenset eller under utvikling, skal entreprenøren medvirke til at de ansatte får møte ledelsen for å diskutere lønns- og arbeidsvilkår uten at dette får negative konsekvenser for arbeiderne.

7.10.1.2 Krav om lønns- og arbeidsvilkår

Entreprenøren skal sikre at alle arbeidstakere, herunder også innleide arbeidstakere og arbeidstakere hos underentreprenører, har lønns- og arbeidsvilkår i samsvar med gjeldende regelverk:

- a) På områder dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal lønns- og arbeidsvilkår være i samsvar med gjeldende allmenngjøringsforskrifter.
- b) På områder som ikke er dekket av forskrift om allmenngjort tariffavtale, skal lønns- og arbeidsvilkår være i samsvar med den gjeldende landsomfattende tariffavtale for den aktuelle bransjen.

Entreprenøren skal også overholde dette kravet for innehavere av enkeltpersonforetak. Med lønns- og arbeidsvilkår menes bestemmelser om minste arbeidstid, lønn, herunder overtidstillegg, skift- og turnustillegg og ulempetillegg, og dekning av utgifter til reise, kost og losji, i den grad slike bestemmelser følger av tariffavtalen.

En virksomhet sin interne tariffavtale, såkalt husavtale, eller andre avtaler om lønns- og arbeidsvilkår, er kun bindende i den grad den gir bedre lønns- og arbeidsvilkår enn det som følger av landsdekkende tariff.

Dersom arbeidstaker blir sendt på arbeid utenfor sitt hjemsted, skal arbeidsgiver dekke reisekostnader og sørge for kost og losji. Kostnadene skal være i henhold til landsdekkende tariffavtale for bransjer der dette finnes. Med hjemstedet menes det sted arbeidstaker har nærmest personlig tilknytning til. Ved vurdering av tilknytning skal det legges vesentlig vekt på fast bosted og hvor arbeidstaker har sine familiære bånd. Dersom det er tvilstilfeller angående arbeidstakers reelle hjemsted, har byggherren ensidig rett til å avgjøre dette.

Lønn, feriepenger og annen godtgjørelse skal utbetales fra arbeidsgiver via bank til arbeidstakers konto.

Alle arbeidsgivere som har arbeidstakere som skal utføre arbeid for byggherren plikter å tegne obligatorisk tjenestepensjon. Dette gjelder også for utenlandske arbeidstakere.

Entreprenøren og eventuelle underentreprenører skal ha yrkesskadeforsikring for alle arbeidstakere som skal utføre arbeid for byggherren.

Entreprenøren plikter på forespørsel å dokumentere lønns- og arbeidsvilkårene for egne arbeidstakere, arbeidstakere hos eventuelle underentreprenører. Enkeltpersonforetak må også kunne dokumentere arbeidede timer på prosjektet. Opplysningene skal dokumenteres ved blant annet kopi av arbeidsavtale, lønsslipp, timelister og arbeidsgiverens bankutskrift. Timelister skal vise klokkeslett for start og slutt på arbeidsdagen. Dokumentasjonen skal være på personnivå og det skal fremgå hvem den gjelder. Ovennevnte dokumentasjon skal sendes elektronisk til byggherren i redigerbart format (ikke PDF), og må være tilgjengelig hos entreprenøren eller underentreprenør i minst 6 måneder etter prosjektet er ferdigstilt.

7.10.2 Oppfølging

Entreprenøren skal påse at ansattes rettigheter i punkt 7.10.1 etterleves i egen virksomhet og hos den eller de underentreprenører som medvirker til oppfyllelse av kontrakten. På oppfordring fra byggherren skal dette dokumenteres ved:

- Egenrapportering, og/eller
- Oppfølgingssamtaler, og/eller
- En uavhengig parts kontroll av arbeidsforholdene, og/eller
- Tredjepartssertifisering som SA8000 eller tilsvarende.

Entreprenøren har bevisbyrden for at de varer og materialer som leveres ikke innebærer et brudd på punkt 7.10.1 ovenfor.

7.10.3 Brudd

Manglende dokumentasjon på lønns- og arbeidsvilkår sanksjoneres på samme måte som brudd på selve kravene til lønns- og arbeidsvilkår. Sanksjonene gjelder uavhengig av hvor i leverandørkjeden bruddet har skjedd.

Brudd på kravene til lønns- og arbeidsvilkår gir byggherren rett til å stanse arbeidene. Totalentreprenøren bærer kostnadene og risikoen for slik stans.

Ved brudd på bestemmelsene plikter entreprenøren straks å rette forholdet, uavhengig av kostnadene forbundet med rettingen, og uavhengig av om arbeidstaker har fremmet krav mot sin arbeidsgiver. Rettingen skal dokumenteres skriftlig og på den måten byggherren bestemmer.

Ved brudd på bestemmelsene kan byggherren ilegge entreprenøren en bot tilsvarende besparelsen av bruddet. Dersom bruddet ikke rettes innen en rimelig frist fastsatt av byggherren, kan boten settes til to ganger besparelsen. Ved uenighet om beregning av besparelsen, legges byggherrens syn til grunn. Dersom det ikke kan fastsettes noe besparelse av bruddet (f.eks. for mye overtid og brudd på bestemmelser om hviletid), kan byggherren ut fra bruddets alvorlighet skjønnsmessig fastsette en bot på inntil kroner 10.000 for hvert brudd.

Ved alvorlige eller gjentatte brudd på bestemmelsene kan byggherren heve kontrakten. Dette gjelder selv om forholdet har blitt rettet. Dersom bruddet har skjedd i underleverandørleddet, kan byggherren i stedet for heving kreve at entreprenøren skifter ut underleverandøren. Entreprenøren bærer kostnadene og risikoen for slik utskifting.

Gjentatte eller alvorlige brudd kan også utgjøre grunnlag for avvisning fra fremtidige konkurranser.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten, skal inneholde tilsvarende bestemmelser som for punkt 7.10.1, 7.10.2 og 7.10.3.

7.10.4 Korrupsjonsforebygging

Entreprenøren plikter å arbeide for å forhindre korrupsjon i sin virksomhet. Entreprenøren må kunne vise til at de har iverksatt tiltak eller har systemer som skal forebygge korrupsjon og påvirkningshandel. Dette kan være etablering av internkontroll, utarbeidelse av etiske retningslinjer, opprettelse av varslingskanal og lignende, og som minimum går ut på å forebygge korrupsjon og påvirkningshandel.

7.10.5 Ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden

Dette kontraktskravet gjelder for entreprenører som faller inn under virkeområdet til åpenhetsloven, jf. åpenhetsloven § 2.

Entreprenøren skal under hele kontraktsperioden overholde punktene i dette kontraktsvilkåret for å ivareta åpenhetslovens krav til dokumentasjon, og gjennomføring og oppfølging av aktsomhetsvurderinger.

Kontraktsvilkårene bygger på FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv med aktsomhetsvurderinger som metode.

Dersom entreprenøren bruker underentreprenører for å oppfylle denne kontrakt, er entreprenøren forpliktet til å videreføre og bidra til etterlevelse av kravene i leverandørkjeden.

7.10.5.1 Retningslinjer og prosedyrer for aktsomhetsvurderinger

For å sikre etterlevelse av kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, samt for å forebygge og håndtere eventuelle avvik fra kravene, skal entreprenøren senest innen 6 måneder etter kontraktsinngåelse, ha retningslinjer og prosedyrer på plass for aktsomhetsvurdering.

Det betyr at entreprenøren skal kartlegge, forebygge, begrense og gjøre rede for hvordan de håndterer risiko for negativ påvirkning på kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, og retter opp skade. I tråd med metoden for aktsomhetsvurderinger skal interessenter, særlig berørte rettighetshavere, involveres. Alvorligst risiko, uavhengig av hvor i leverandørkjeden risikoen er, prioriteres først.

Senest innen 6 måneder etter kontraktsinngåelse, skal entreprenøren ha:

- En eller flere offentlig tilgjengelige retningslinjer for ivaretagelse av grunnleggende menneskerettigheter i leverandørkjeden, vedtatt av styret. Innholdet skal som minimum omfatte en forpliktelse om å etterleve kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, i egen virksomhet og i leverandørkjeden.
- En eller flere ansatte på ledelsesnivå som har ansvar for etterlevelse og rapportering om arbeidet med aktsomhetsvurderinger til styret.
- Prosedyrer for formidling og regelmessig oppfølging av retningslinjer og prosedyrer i egen virksomhet og i leverandørkjeden.
- Prosedyrer for å utføre regelmessige risikoanalyser i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Det innebærer å kartlegge og vurdere risiko for brudd på kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2.
- Prosedyrer som beskriver hvilke tiltak entreprenøren vil iverksette for å stanse, forebygge eller redusere negativ påvirkning og skade på kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2.

Entreprenøren skal kunne vise til offentlig tilgjengelig informasjon om arbeidet med aktsomhetsvurderinger i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Dette omfatter hvordan risiko for brudd på kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, og eventuell skade i egen virksomhet og i leverandørkjeden, er håndtert.

Dersom entreprenøren har forårsaket, eller medvirket til skade, skal entreprenøren sørge for å rette opp skaden og yte erstatning til skadelidende.

7.10.5.2 Kontraktsoppfølging

Entreprenøren skal sikre at kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, samt 7.10.5.1 etterleves i egen virksomhet og i leverandørkjeden. Dersom entreprenøren blir klar over forhold i strid med punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, samt 7.10.5.1 i leverandørkjeden, skal entreprenøren rapportere dette til byggherren uten ugrunnet opphold.

Byggherren kan kreve at etterlevelse dokumenteres ved hjelp av et eller flere av følgende tiltak:

- Fremviser vedtatte retningslinjer og prosedyrer, jf. punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2,.
- Fremviser en oversikt over produksjonsenheter i leverandørkjeden, inkludert kontaktopplysninger, for utvalgte produkter, og/eller komponenter og/eller råvarer. Byggherren angir hvilke produkter og hvilken del av leverandørkjeden.
- Fremviser gjennomført risikoanalyse, og rapportere om oppfølging og håndtering av funnene.
- Delta i oppfølgingsamtale(r) med byggherren og eventuelt andre relevante interessenter.
- Kontroll og revisjon av kravene i punkt 7.10.1.1 og 7.10.1.2, samt 7.10.5.1 hos entreprenøren og i leverandørkjeden.

Kontraktsoppfølgingen kan gjennomføres av byggherren eller av offentlig enhet som byggherren samarbeider med.

Byggherren forbeholder seg retten til å dele revisjonsrapportene med andre offentlige virksomheter, som vil omfattes av taushetsplikten.

7.10.5.3 Sanksjoner

Ved brudd på punkt 7.10.5.1, 7.10.5.2, eller om det foreligger mangler i dokumentasjonen, gjelder punkt 7.10.3 Brudd.

7.11 Rapporteringsplikt til Brukerdialog Utland

Kontrakt gitt til utenlandsk entreprenør eller underentreprenør, og alle arbeidstakere på slik kontrakt, skal rapporteres til Brukerdialog Utland i henhold til skatteforvaltningsloven § 7-6.

Entreprenøren er ansvarlig for at slik rapportering skjer i hele kontraktskjeden. Entreprenøren skal på forespørsel dokumentere at rapporteringsplikten er oppfylt ved kopi av innmeldingsskjema eller kvittering fra Altinn.

Eventuelt ansvar for skatter eller avgifter, gebyrer eller tvangsmulkt ilagt byggherren som følge av at entreprenøren ikke har overholdt sine forpliktelser etter dette punktet er entreprenørens ansvar og skal betales av ham.

7.12 Krav om bruk av fast ansatte

Som hovedregel skal kontraktsarbeidet utføres av fast ansatte hos entreprenøren eller eventuelle underentreprenører. Stillingsprosenten skal være reell, og minimum 80%. Byggherren kan gjøre unntak fra kravet, for eksempel der midlertidig ansatte erstatter fast ansatte som er fraværende i forbindelse med foreldrepermisjon, sykdom eller lignende.

Entreprenøren skal etter kontraktsinngåelsen redegjøre for hvordan kravet vil bli oppfylt, samt jevnlig oversende bemanningsplaner og rapporter som viser oppfylleelsesgraden.

Ved brudd på ovennevnte plikter kan byggherren kreve at forholdet rettes innen rimelig tid. Dersom entreprenøren ikke retter forholdet, kan byggherren stanse arbeidene. Alvorlige eller gjentatte tilfeller kan anses som vesentlig mislighold, og kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving av kontrakten.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

7.13 Krav om faglærte håndverkere

7.13.1 Plikt til bruk av faglærte

Ved utførelsen av kontraktsarbeidet skal minimum 50 % av arbeidede timer innenfor bygg- og anleggsgagnene samlet utføres av personer med fagbrev, svennebrev eller godkjent utenlandsk fag- eller yrkesopplæring etter opplæringslova §23-3. Med bygg- og anleggsgagnene menes de fag som omfattes av utdanningsprogrammene for bygg- og anleggsteknikk, elektro- og datateknologi, teknologi- og industrifag samt anleggsgartnerfaget. Kravet kan også oppfylles ved at arbeidede timer er utført av personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 23-2, eller etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land. I enkeltpersonforetak uten ansatte gjelder ovenstående krav for eier. Det skal være minst én fagarbeider i alle bygg- og anleggsgagn.

Entreprenøren skal etter kontraktsinngåelsen redegjøre for hvordan kravet vil bli oppfylt, samt jevnlig oversende bemanningsplaner og rapporter som viser oppfylleelsesgraden. Kravet kan oppfylles av entreprenøren eller en eller flere av hans underentreprenører.

7.13.2 Sanksjoner

Byggherren kan holde tilbake inntil 1 % av kontraktssummen dersom ovennevnte plikter misligholdes, eller det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren. Dersom kravet ikke er oppfylt ved overtakelsen, kan vederlaget avkortes med et forholdsmessig prisavslag på inntil 1 % av kontraktssummen.

Ved vesentlig mislighold av pliktene i første og annet avsnitt, eller der det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntre, kan byggherren med rimelig varsel stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko eller heve kontrakten.

7.14 Lærlingeklausul

7.14.1 Plikt til bruk av lærling

Det er et krav at entreprenøren er tilknyttet en lærlingordning og at lærlinger skal delta i utførelsen av kontraktarbeidet. Kravet kan oppfylles av entreprenøren eller en eller flere av hans underentreprenører.

Arbeidstidene utført av en eller flere lærlinger (jf. opplæringslova § 7-1 fjerde ledd) skal utgjøre minimum 10 % av arbeidede timer i utførende fag på prosjektet regnet frem til overtakelse. Med utførende fag menes de fag som omfattes av utdanningsprogrammet for bygg- og anleggsteknikk, elektro- og datateknologi, teknologi- og industrifag samt anleggsgartnerfaget. Som lærling regnes også lærekandidat, praksisbrevkandidat (jf. opplæringslova § 7-1 fjerde ledd) og kandidat til fagbrev på jobb.

Kravet kan også oppfylles ved å benytte lærlinger etter tilsvarende ordning i annet EU/EØS-land og personer som er under systematisk opplæringen og er oppmeldt etter tilsvarende ordning som kravene i Praksiskandidatordningen, jf. opplæringslova § 7-1 fjerde ledd, i annet EU/EØS-land.

Utenlandske entreprenører kan oppfylle lærlingekravet ved å benytte lærlinger som er tilknyttet offentlig godkjent lærlingeordning i Norge eller tilsvarende ordning i opprinnelseslandet. Dersom opprinnelseslandet ikke har en lærlingordning, kan kravet oppfylles ved å benytte praksiselev fra en opplæringsordning i opprinnelseslandet.

Entreprenøren skal ved oppstart sannsynliggjøre at kravene vil bli oppfylt, samt jevnlig oversende bemanningsplaner og rapporter som viser oppfylleelsesgraden.

Hvis ikke annet er avtalt, skal entreprenøren før oppstart på byggeplass levere en bemanningsplan hvor det synliggjøres hvor og når han planlegger å bruke lærlinger, samt navn og kontaktinformasjon til denne/disse. Byggherren skal varsles om eventuelle avvik fra planen. Entreprenøren skal oversende oversikt over antall lærlingetimer i god tid før overtakelsesforretning, jf. NS 8406 punkt 24.1. Timelister skal fremlegges på anmodning.

Prosentkravene overfor kan fravikes dersom arbeidene ikke er egnet for bruk av lærlinger ut fra arbeidets art og helse, miljø og sikkerhet, eller i de tilfeller som fremgår av forskrift om plikt til bruk av lærling i offentlige kontrakter av 17.12.2016 § 9. En beslutning om dette tas i samarbeid mellom entreprenøren og byggherren, men ved uenighet har byggherren ensidig rett til å avgjøre dette. Kravet gjelder heller ikke dersom entreprenøren kan dokumentere at det i rimelig omfang er annonsert etter lærlinger, og at en fylkeskommune eller annen relevant institusjon etter en konkret henvendelse fra entreprenøren, ikke har sett seg i stand til å formidle lærlinger.

7.14.2 Sanksjoner

Byggherren kan holde tilbake inntil 1 % av kontraktssummen dersom ovennevnte plikter misligholdes, eller det er grunn til å tro at slikt mislighold vil inntreffe, og forholdet ikke blir rettet innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Dersom kravet om 10%, jf. punkt 7.14.1 annet ledd, ikke er nådd ved overtakelse, ilegges en bot på 1 % av kontraktssummen. Boten reduseres forholdsmessig dersom arbeidstimene utført av lærlinger utgjør 6 % eller mer av arbeidstimene på prosjektet. Boten skal betales i tillegg til eventuell dagmulkt for forsinkelse og annen dagmulkt etter kontrakten.

7.15 Innleie av arbeidskraft

Innleie av arbeidskraft er kun lovlig i den utstrekning som fremgår av arbeidsmiljøloven av 17. juni 2005 nr. 62, herunder kravet om likebehandling i § 14-12a. Innleide arbeidstakere skal være ansatt med reell stillingsprosent minimum 80 i utleievirksomheten. Dokumentasjon på at vilkårene er oppfylt skal på forespørsel oversendes byggherren.

Der byggherren påpeker brudd på bestemmelsene om innleie hos entreprenøren eller underentreprenøren skal entreprenøren sørge for å rette forholdet innen rimelig tid.

Dersom entreprenøren ikke retter forholdet kan byggherren stanse arbeidene. Alvorlige eller gjentatte tilfeller kan anses som vesentlig mislighold, og kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving av kontrakten.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

7.16 Bruk av underentreprenør (NS 8406 punkt 12)

7.16.1 Generelt (NS 8406 punkt 12)

Bestemmelsen utfylles av følgende tekst:

7.16.1.1 Plikter

Entreprenøren kan ikke ha flere enn to ledd underentreprenører i kjede under seg for utførelse av kontraktarbeider. Byggherren kan samtykke til flere ledd dersom det på grunn av uforutsette omstendigheter er nødvendig for å oppfylle kontrakten.

Entreprenøren skal til enhver tid ha en oversikt om hvem som er underentreprenør og kontaktopplysninger til disse tilgjengelig på byggeplassen.

Alle avtaler om underliggende entrepriseforhold skal inneholde likelydende bestemmelser om arbeidets utførelse, forhold på byggeplassen og utførelse ved underentreprise som i dette dokument.

Byggherrens nektelse av å godkjenne entreprenørens valg av underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere etter dette punkt gir ikke entreprenøren rett til godtgjørelse for de merkostnader dette måtte påføre ham.

7.16.1.2 Sanksjoner

Brudd på ovennevnte plikter gir byggherren rett til å kreve at forholdet rettes opp, om nødvendig ved skifte av underentreprenør, innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Ved mislighold av ovennevnte plikter eller NS 8406 punkt 12, kan byggherren nekte den aktuelle underentreprenøren og dennes ansatte tilgang til byggeplassen.

Vesentlig mislighold av ovennevnte plikter kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving.

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser som for hele punkt 7.16.

7.16.2 Byggherrens inntreden i kontrakter med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere (tillegg til NS 8406 punkt 12)

Byggherren har rett til å tre inn i entreprenørens kontrakter med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere i de tilfeller hvor entreprenøren vesentlig misligholder nærværende kontrakt eller kontrakten med underentreprenør eller kontraktsmedhjelpere, stanser sine betalinger, blir insolvent eller går konkurs.

Entreprenøren plikter å sikre byggherren denne rett ved å innta tilsvarende bestemmelser som ivaretar disse rettigheter i kontraktene med underentreprenører eller kontraktsmedhjelpere.

7.17 Kontroll og prøving (NS 8406 punkt 14)

7.17.1 Pliktig medlemskap i StartBANK

Entreprenøren skal før kontraktsinngåelse fremlegge kopi av registreringsbevis fra StartBANK, med mindre det fremgår uttrykkelig annet sted i konkurransegrunnlaget at dette ikke er et krav. Registreringsbeviset må ikke være eldre enn ett år.

Entreprenøren må opprettholde registrering og sørge for å oppdatere eller sende opplysninger som er nødvendig, i hele kontraktsperioden.

Entreprenøren skal gi StartBANK fullmakt til å innhente skatte- og avgifts informasjon (SKAV-info) i hele kontraktsperioden.

Personell fra virksomhet som ikke er registrert i StartBANK kan nektes adgang til byggeplass.

Punktet gjelder også for underentreprenører.

7.17.2 Skatte- og avgiftforpliktelser

7.17.2.1 Byggherrens rett til å innhente opplysninger fra skattemyndighetene

Før kontraktsinngåelse skal entreprenøren gi byggherren en fullmakt for innhenting av opplysninger om skatt og avgift (OSA), se vedlegg til Del I - Innbydelse. Tilsvarende gjelder for underentreprenør som benyttes for å oppfylle et kvalifikasjonskrav.

Fullmakten gir byggherren rett til, et ubegrenset antall ganger, å innhente taushetsbelagte opplysninger fra skattemyndighetene som er angitt i fullmakten. De rettigheter og plikter som fremgår av fullmakten, gjelder i 4 år fra signering av fullmakten. Fullmakten er generell for Forsvarsbygg, og opprettholdelse av fullmakten er vesentlig for kontraktsforholdet.

Fullmakt for innhenting av opplysninger om skatt og avgift (OSA) skal undertegnes av alle underentreprenører så tidlig som mulig, dog minimum 10 dager før oppstart av underentreprenørens arbeid med mindre annet skriftlig avtales med byggherren.

7.17.2.2 Plikt til å etterleve skatte- og avgiftslovgivningen

Entreprenøren skal til enhver tid etterleve Norges skatte- og avgiftslovgivning, herunder levere skattemeldinger og a-meldinger samt betale skatt og avgift i henhold til skatteforvaltningslovens frister. Det samme gjelder underentreprenører.

Byggherren kan under kontraktsperioden kreve at Entreprenøren betaler utestående skatt eller avgift uten ugrunnet opphold. Dersom restansene gjelder en underentreprenør kan Byggherren kreve at Entreprenøren sørger for at underentreprenøren betaler det utestående uten ugrunnet opphold.

Brudd på ovennevnte plikter gir byggherren rett til å kreve at forholdet rettes opp, eller om nødvendig bytte ut underentreprenør, innen en rimelig frist gitt ved skriftlig varsel fra byggherren.

Vesentlig mislighold av ovennevnte plikter kan påberopes av byggherren som grunnlag for heving.

Alle avtaler entreprenør inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelse.

7.17.3 Pålegg om bruk av byggherrens system for registrering og oppfølging av entreprenører

Entreprenøren og eventuelle underentreprenører plikter å fylle ut byggherrens skjema for egenrapportering om lønns- og arbeidsvilkår. Skjemaet skal lastes opp i byggherrens system for registrering og oppfølging av entreprenører så tidlig som mulig og senest 15 virkedager før oppstart. Skjemaene er tilgjengelig på <https://forsvarsbygg.no/no/om-oss1/for-leverandorer/kontraktsbestemmelser/>.

Byggherren registrerer prosjektet i sitt system for registrering og oppfølging av entreprenører, og inviterer deretter entreprenøren til å registrere sine ansatte og eventuelle underentreprenører inn i prosjektet. Registrering av entreprenøren i systemet kan ta inntil to uker. Entreprenørens personell skal ikke gis adgang til bygge- og anleggsplass før entreprenøren har status som «godkjent» og personellet er forhåndsregistrert i systemet. Entreprenøren er ansvarlig for eventuelle forsinkelser og andre ulemper ved manglende adgang til bygge- og anleggsplass, med mindre innregistreringsprosessen tar mer enn 15 virkedager og dette ikke kan lastes entreprenøren. Entreprenøren må ta kontakt med byggherren ved behov for opplæring i systemet.

Dersom entreprenøren eller noen av hans underentreprenører har startet arbeider på bygge- og anleggsplass uten at entreprenøren eller underentreprenøren har status godkjent i systemet, kan byggherren ilegge entreprenøren en bot på kr 10 000 per entreprenør (virksomhet) dette gjelder.

Entreprenøren plikter å påse at alle arbeiderne registrerer seg inn og ut av bygge- og anleggsplassen i tråd med det til enhver tid gjeldende regelverk og rutiner på den aktuelle bygge- og anleggsplassen. Ved manglende inn-/utregistrering og/eller manglende forhåndsregistrering av personell i systemet, kan byggherren ilegge entreprenøren bot på kr 1 000 per dag og per person dette gjelder.

7.18 Prøvedrift (tillegg til NS 8406)

Det fremgår av konkurransegrunnlaget del III om det er avtalt prøvedriftsperiode for alle (eventuelt noen av) de tekniske bygningsinstallasjonene som entreprenøren leverer.

Dersom prøvedrift er avtalt gjelder NS 6450 Idriftsetting og prøvedrift av tekniske bygningsinstallasjoner 1. utgave av mars 2016 for prøvedriftsperioden. Oppstart av prøvedriftsperioden skjer etter overtagelse av kontraktarbeidet, jf. NS 8406 punkt 24.1, så fremt vilkårene i NS 6450 punkt 6.4 er oppfylt fra entreprenørens side.

Det fremgår av konkurransegrunnlaget del III hvordan innestående beløp skal faktureres i avtaler med prøvedrift.

7.19 Dagmulkt

Dagmulkt utgjør 1 promille av kontraktssummen per hverdag, men minimum kr. 1500,-.

7.20 Eierskapskontroll

7.20.1 Oversendelse av opplysninger om eierskap

Byggherren kan, på ethvert tidspunkt i avtaleforholdet, kreve at entreprenøren oversender opplysninger om eierskap til byggherren. Entreprenøren skal oversende opplysningene om eierskap til byggherren uten ugrunnet opphold. Opplysningene om eierskap skal inneholde informasjon om:

- entreprenørens daglige leder, administrasjon (toppleddelse/toppledergruppe) og navn på selskapets styremedlemmer inkludert varamedlemmer
- oversikt over konsernstruktur
- aksjonærer til alle selskapene som inngår i konsernstrukturen. Børsnoterte selskaper skal opplyse om minimum sine ti største aksjonærer med eierandel
- reelle rettighetshavere (direkte og indirekte eierskap) til alle selskapene som inngår i konsernstrukturen

Opplysningene om selskaper skal omfatte navn og organisasjonsnummer. Det skal opplyses om selskapenes nasjonalitet, herunder:

- hvilken stats rettsregler er lagt til grunn for selskapenes stiftelse
- adressene der selskapene har sitt forretningskontor
- adressene der den daglige ledelsen utøves dersom disse er en annen enn forretningskontor

Opplysningene om fysiske personer skal omfatte navn, adresse, fødselsnummer eller D-nummer, nasjonalitet og personlige næringsinteresser utenfor den aktuelle virksomheten. Dersom den fysiske personen ikke har norsk fødselsnummer eller D-nummer, skal meldingen i stedet opplyse om personens fødselsdato.

Entreprenøren skal, uoppfordret eller dersom byggherren krever det, oppgi ytterligere opplysninger som kan ha betydning for byggherrens vurdering av risiko for nasjonale sikkerhetsinteresser i eierskapet.

7.20.2 Varslingsplikt ved eierskifte av en kvalifisert eierandel

7.20.2.1 Når varslingsplikten inntre

Entreprenøren skal uten ugrunnet opphold skriftlig varsle byggherren ved erverv av en kvalifisert eierandel i entreprenøren eller i annet selskap som inngår i konsernstrukturen. Varslingsplikten inntre når entreprenøren blir kjent med ervervet.

Med kvalifisert eierandel menes at ervervet vil føre til at erververen direkte eller indirekte samlet oppnår minst 10 prosent av aksjekapitalen, andelen eller stemmene i entreprenøren eller i annet selskap som inngår i konsernstrukturen. Det samme gjelder når ervervet vil føre til at:

- a) erververens kvalifiserte eierandel økes til minst 20 prosent, en tredjedel, 50 prosent, to tredjedeler eller 90 prosent av aksjekapitalen, andelen eller stemmene i entreprenøren eller i annet selskap som inngår i konsernstrukturen, eller
- b) erververen oppnår betydelig innflytelse over forvaltningen av entreprenøren eller av annet selskap som inngår i konsernstrukturen på annen måte, eller
- c) erververen sammen med sine nærstående, jf. verdipapirhandelloven § 2-5, oppnår en kvalifisert eierandel eller en posisjon som nevnt i bokstav a eller b.

7.20.2.2 Varslets innhold

Varslet skal inneholde opplysninger om:

- organisasjonsnummeret til selskapet ervervet gjelder
- erververens navn, nasjonalitet, adresse og organisasjonsnummer, eventuelt fødselsnummer eller D-nummer. Dersom den fysiske personen ikke har norsk fødselsnummer eller D-nummer, skal meldingen i stedet opplyse om personens fødselsdato. Det skal også opplyses om organisasjonsnummeret til selskapet ervervet gjelder.
- erververens eierandel etter at ervervet er gjennomført

7.20.3 Oversendelse av opplysninger om erverver

På byggherrens forespørsel skal entreprenøren uten ugrunnet opphold oversende opplysninger om erververen ved eierskifte av en kvalifisert eierandel i entreprenøren eller i annet selskap som inngår i konsernstrukturen. Oppdragiver kan be om tilsvarende opplysninger som fremgår av punktet over om «Oversendelse av opplysninger om eierskap» for erververen.

7.20.4 Varslingsplikt ved andre endringer

Entreprenøren skal uten ugrunnet opphold skriftlig varsle byggherren ved endringer i styret eller ledelsen i entreprenøren eller i annet selskap som inngår i konsernstrukturen, eller om andre forhold som kan ha betydning for byggherrens vurdering av risiko for nasjonale sikkerhetsinteresser. Varslingsplikten inntreffer når entreprenøren blir kjent med endringen.

7.20.5 Underentreprenører

Alle avtaler entreprenøren inngår for utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser som hele punktet om eierskapskontroll. Byggherren kan, på ethvert tidspunkt i avtaleforholdet, kreve at entreprenøren oversender opplysninger om underentreprenøren til byggherren. Entreprenøren skal varsle byggherren ved endringer hos underentreprenøren.

7.20.6 Sanksjoner

Dersom entreprenøren ikke overholder fristene for oversendelse av opplysninger om eierskap, eller dersom opplysningene som oversendes er mangelfulle, kan byggherren med rimelig varsel stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko.

Byggherren har rett til å, uten forutgående varsel, stanse arbeidene for entreprenørens regning og risiko eller heve kontrakten dersom risiko for nasjonale sikkerhetsinteresser ikke kan utelukkes etter byggherrens skjønnsmessige vurdering.

Byggherren kan gi entreprenøren mulighet til å rette forholdet slik at risiko for nasjonale sikkerhetsinteresser kan utelukkes eller reduseres til et akseptabelt nivå etter byggherrens skjønnsmessige vurdering.

Byggherren kan kreve bytte av underentreprenør på entreprenørens regning og risiko dersom risiko for nasjonale sikkerhetsinteresser ikke kan utelukkes eller reduseres til et akseptabelt nivå etter byggherrens skjønnsmessige vurdering.

7.21 Sikkerhet

Ref. Del III – Oppdraget

Dersom oppdraget innebærer at entreprenøren får tilgang til eller tilvirker skjermingsverdig informasjon, eller får tilgang til et skjermingsverdig objekt eller infrastruktur, plikter entreprenøren å ivareta krav gitt i, eller i medhold av, lov om nasjonal sikkerhet av 1. juni 2018 nr. 24 (sikkerhetsloven) med forskrifter.

Entreprenøren er ansvarlig for å påse at sikkerhetsbestemmelser etterleves i egen virksomhet og hos underentreprenør som medvirker i anskaffelsen. Overtredelse av sikkerhetskrav vil kunne anses som vesentlig mislighold av entreprenørens kontraktsforpliktelser.

Entreprenøren må selv dekke utgifter til å oppfylle krav som følger av sikkerhetsloven med forskrifter, hvis ikke noe annet følger av avtalen, sikkerhetsavtalen eller forskrift (se forskrift om sikkerhetsklarering og annen klarering av 20. desember 2018 (klareringsforskriften) § 31).

Forsvarsbygg har etter sikkerhetsloven § 4-1 annet ledd et ansvar for å påse at entreprenøren har tilstrekkelig risiko- og sikkerhetsforståelse. Det innebærer at Forsvarsbygg som ledd i oppfølgingen av at entreprenøren oppfylder sine kontraktsforpliktelser vil kunne kontrollere at kravet til forsvarlig sikkerhetsnivå er oppfylt. Entreprenøren skal legge til rette for at Forsvarsbygg kan gjennomføre slik kontroll.

7.22 Tvister (NS 8406 punkt 31)

For kontrakter der anleggsstedet er i utlandet, avtales Oslo som verneting.

Tvister behandles alltid etter norske prosessuelle og materielle regler.

8 Spesielle kontraktsbestemmelser

(Kontraktsbestemmelsen gjelder om den er krysset av.)

8.1 Spesielle kontraktsbestemmelser for klima og miljø

☒ **Krav til kjøretøy og maskiner**

Entreprenøren forplikter seg til å benytte de kjøretøy- og maskinteknologier og/eller drivstofftyper som oppgis i tilbudet, og/eller byggherren har stilt krav til, under gjennomføring av oppdraget. Kjøretøy, maskiner eller andre drivstofftyper som introduseres i løpet av kontraktsperioden skal ikke medføre et dårligere resultat enn det som ble oppnådd i evalueringen, og de må møte kravene byggherre har satt i konkurransegrunnlaget. Antall kjøretøy og maskiner som benyttes på kontrakten kan økes eller reduseres, så lenge den totale miljøbelastningen ikke påvirkes negativt. Nye kjøretøy, nye maskiner og andre drivstofftyper må forhåndsgodkjennes skriftlig av byggherren.

Entreprenøren kan søke unntak fra kravene dersom det foreligger gode grunner, eksempelvis unormalt vintervær, bortfall av lademuligheter i det konkrete oppdraget, eller andre utforutsette forhold for entreprenøren. Unntak skal skriftlig forhåndsgodkjennes av byggherren.

Tilgang til ladestasjoner

Få av eiendommene/lokasjonene har ladestasjoner med betalingsløsning. Entreprenøren kan ikke påregne å lade kjøretøy på eiendommene/lokasjonene ved gjennomføring av oppdraget.

Drivstoff

Entreprenøren skal til enhver tid kunne fremlegge dokumentasjon på hvilket drivstoff som er benyttet til gjennomføring i kontraktsperioden.

Dersom entreprenøren benytter biogasskjøretøy og/eller biogassmaskiner, og kan dokumentere at 100 % ren biogass ikke er tilgjengelig i markedet, kan entreprenøren benytte innblanding av naturgass. Entreprenøren skal skriftlig informere byggherren om dette uten ugrunnet opphold.

Rapportering og kontroll

Entreprenøren skal til enhver tid kunne redegjøre for hvilke kjøretøy og maskiner som benyttes og skal oversende kopi av henholdsvis vognkort og samsvarserklæring på forespørsel fra byggherre.

Entreprenøren skal før overtakelse oversende en rapport over andelen oppmøter som er gjort. Rapporten skal vise registreringsnummer på benyttede kjøretøy, hvilken kjøretøyteknologi/drivstofftype disse benytter og antall oppmøter per kjøretøy. Entreprenøren skal på forespørsel oversende ytterligere detaljert rapportering, herunder hvor det fremgår dato og sted per oppmøte eller timebruk per maskin.

Byggherren kan kontrollere hvilke kjøretøy og maskiner som blir benyttet på oppdragene. Entreprenøren kan i denne forbindelse bli pålagt å fremlegge nødvendig dokumentasjon, som for eksempel kopi av vognkort og samsvarserklæring.

Sanksjoner

Ved brudd på avtalte kjøretøys- og maskinteknologier vil byggherre pålegge en sanksjon for 2000 kr per dag for kjøretøy med hovedformål å gjennomføre persontransport og 10 000 kroner per dag for maskiner og andre kjøretøy.

I kontrakter hvor entreprenøren har forpliktet seg til en bestemt prosentsats for bruk av utslippsteknologi og/eller drivstoff for gjennomføring av avtalen, beregnes entreprenørens oppfyllelse på følgende måte:

$$(Z - \frac{X}{Y}) * Y$$

Z = Avtalt prosentsats for oppfyllelse for den enkelte kategori/kontrakten totalt

X = Antall arbeidsdager hvor avtalt utslippsteknologi/drivstoffer benyttet korrekt.

Y = Antall arbeidsdager hvor maskiner/kjøretøy ble benyttet under oppdraget totalt.

Kun arbeidsdager hvor det er benyttet maskiner/kjøretøy innenfor de kategoriene det er stilt krav til utslippsteknologi/drivstoff, skal medregnes.

Hver arbeidsdag som representerer avvik fra avtalt prosentsats anses som ett avvik.

Eksempel:

Entreprenøren har forpliktet seg til 80 % oppmøte med elbiler i kontrakten. I løpet av kontraktsperioden har entreprenøren 20 oppmøter, hvor elbil ble benyttet ved 12 oppmøter.

$(80\% - (12/20)) * 20$

$(0,8 - 0,6) * 20 = 2$ oppmøter med feil bruk av kjøretøyteknologi

Mulkt vil utgjøre $2 * 2000$ kr, totalt 4000 kroner.

Samlet mulkt etter denne bestemmelsen er begrenset til 10% av kontraktssummen, maksimalt NOK 5.000.000. Mulkten kommer i tillegg til mulkt etter andre bestemmelser i kontrakten.

Miljøtiltak som inngår i tilbudet

Iht tilbudte miljøtiltak.

Vedlegg 1

GARANTIERKLÆRING

Garantinummer:

Garantisten	
Navn:	Org.nr:
Adresse:	Tlf:

Entreprenøren	
Navn:	Org.nr:
Adresse:	Tlf:

Garantisten stiller seg herved overfor byggherren - Forsvarsbygg - som selvskyldnerkausionist for de kontraktsforpliktelser entreprenøren har iht. kontrakt:

Kontraktsnummer: _____

Kontrakten gjelder: _____

Garantien gjelder for entreprenørens kontraktsforpliktelser, herunder morarenter og inndrivelsesomkostninger ved mislighold i utførelsestiden og i reklamasjonstiden. Garantien i utførelsestiden gjelder også entreprenørens ansvar for forsinket fullføring.

Garantien begrenses til

NOK _____, som utgjør 10 % av kontraktssummen, for forhold som påberopes overfor entreprenøren senest ved overtakelsen av kontraktsarbeidet.

Garantien reduseres deretter til

NOK _____, som utgjør 3 % av kontraktssummen, for forhold som påberopes overfor entreprenøren i de tre første årene av reklamasjonsperioden.

Garantien i utførelsestiden og i reklamasjonstiden kan samlet ikke gjøres gjeldende for mer enn 10 % av kontraktssummen. I reklamasjonstiden kan garantien samlet ikke gjøres gjeldende for mer enn 3 % av kontraktssummen.

Garantien gjelder i tre år fra overtakelse og under enhver omstendighet inntil krav som byggherren har mot entreprenøren, og som er fremsatt mot ham innen tre år fra overtakelse, er oppfylt. For det tilfelle at det har funnet sted delovertakelser, regnes de tre årene fra siste overtakelsesforretning.

Garantisten skal alltid varsles dersom kontrakten mellom byggherren og entreprenøren heves.

Twister vedrørende denne garanti behandles ved rettergang for de norske ordinære domstoler.

_____, den _____ 20__

_____
Garantistens underskrift

Vedlegg 2

Skjemaer til bruk ved varsling og endringer:

- Entreprenørens skjema
- Endringsforespørsel
- Endringsavtale
- Byggherrens endringsordre
- Byggherrens svar

 FORSVARSBYGG	Entreprenørens skjema (NS 8406)	
	Prosjekt: <input type="text"/>	Kontrakt: <input type="text"/>
Entreprenør: <input type="text"/>	Arkivreferanse: <input type="text"/>	Revisjonsnr: <input type="text"/>

Veiledning i bruk av skjemaet:

Entreprenøren (E) oppfordres til å lese all veiledningstekst i skjemaet, samt de aktuelle bestemmelser i standarden, før skjemaet benyttes.

Skjemaet pkt. 1 brukes når E vil varsle om at han krever utstedt endringsordre eller varsle om medvirkningssvikt fra byggherren (BH), se nærmere i veiledningen til skjemaet pkt. 1. Dersom BH har utstedt en endringsordre, skal skjemaet pkt. 1 ikke benyttes.

Derimot benyttes pkt. 2 og 3 i alle de tre ovennevnte situasjonene dersom E skal varsle/kreve vederlagsjustering eller fristforlengelse, eller svare på BHs svar knyttet til disse situasjonene. Se nærmere i veiledningen til skjemaets pkt. 2 og 3.

Det er ulike tidspunkt for når fristene for fremsettelse av varsel/krav/svar begynner å løpe etter NS 8406. Det vil si at E kan ha behov for å benytte skjemaet flere ganger for samme forhold. I så fall brukes et nytt skjema hver gang påført varsel/kravnummer til det opprinnelige varselet/kravet/svaret, samt nytt revisjonsnummer.

Skjemaet benyttes ikke ved avvik som skyldes E selv, eller hvor E foreslår alternative løsninger.

Er det tidligere korrespondanse knyttet til dette varselet?

☐ Nei

☐ Ja:

☐ Byggherrens endringsordre nr.:

☐ Byggherrens endringsordre i byggemøtereferat nr. pkt.

☐ Byggherrens svar nr.:

☐ Annet, spesifiser:

1. Varsel med beskrivelse av situasjonen

Dette punktet fylles ut når E vil varsle om enten:

- at han krever utstedt endringsordre som følge av instruks, tegninger og beskrivelser, jfr. NS 8406 pkt. 19.3. E fyller ut alt. A, eller
- svikt ved BHs medvirkning etter NS 8406 pkt. 18.2, som for eksempel feil eller forsinkelse ved tegninger og beskrivelser. E fyller ut alt. B.

Alt A. Krav om utstedelse av endringsordre, jfr. NS 8406 pkt. 19.3

Entreprenøren anser at følgende pålagte ytelse(r) ikke er en del av hans plikter etter kontrakten:

Eventuelle vedlegg:

1.
2.

Alt B. Varsel om byggherrens medvirkningssvikt, jfr. NS 8406 pkt. 18.2

Entreprenørens beskrivelse av medvirkningssvikten:

Eventuelle vedlegg:

1.
2.

2. Konsekvensvarsel/krav

Dette punktet fylles ut når E vil fremme varsel/krav om vederlagsjustering eller fristforlengelse som følge av:

- endringsordre fra BH
- forhold nevnt i skjemaets punkt 1
- force majeure, jfr. NS 8406 pkt. 20 (kun fristforlengelse)

Varsel om fristforlengelse og vederlagsjustering fremmes iht. NS 8406 pkt. 19.1 og 19.4.

Varsel om krav om justering av enhetspriser fremmes iht. NS 8406 pkt. 22.2. Varsel om igangsetting av regningsarbeider fremmes iht. NS 8406 pkt. 22.3.

Vederlagsjustering

Det fremsettes følgende varsel/krav om vederlagsjustering:

■

Begrunnelse for varselet/kravet:

■

Eventuelle vedlegg:

1. ■
2. ■

Fristforlengelse

Det fremsettes følgende varsel/krav om fristforlengelse:

■

Begrunnelse for varselet/kravet (begrunnelsen skal angi hvilken frist varselet/kravet knytter seg til):

■

Eventuelle vedlegg:

1. ■
2. ■

3. Entreprenørens svar

Dette punktet fylles ut når E vil svare på varsel/krav/svar fra BH. E må svare dersom han:

- vil påberope at BHs varsel/krav/svar er for sent fremsatt
- har innsigelser mot BHs varsel/krav om fristforlengelse eller varsel om justering av enhetspriser

Entreprenørens svar:

■

Eventuelle vedlegg:

1. ■
2. ■

Signatur

Dato: ■

_____(signatur)

Navn: ■

Rolle: ■

Kopi til:

■

 FORSVARSBYGG		Endringsforespørsel (NS 8406)	
Prosjekt: <input type="text"/>	Kontrakt: <input type="text"/>	Endringsforespørsel nr.: <input type="text"/>	
Entreprenør: <input type="text"/>	Arkivreferanse.: <input type="text"/>	Revisionsnr.: <input type="text"/>	
Denne endringsforespørselen gjelder ikke som bestilling			

Veiledning i bruk av skjemaet:

Skjemaet benyttes når byggherren (BH) ønsker å be om et tilbud fra entreprenøren (E) for utførelse av endringsarbeider. Oversendelse av dette skjemaet gjelder ikke som bestilling.

Når E mottar en slik forespørsel, skal han utarbeide et spesifisert tilbud på utførelse av endringsarbeidene.

Er det tidligere korrespondanse knyttet til denne forespørselen?

☐ Nei

☐ Ja, spesifiser:

Endringsforespørsel

Bakgrunnen for endringsforespørselen:

Beskrivelse av endringen:

Eventuelle vedlegg/webhotell el. hvor endringen er nærmere beskrevet. Husk nøyaktig angivelse av tegningsnr., rev.nr. og rev.dato:

1.
2.

Byggherrens eventuelle syn på vederlagsjustering og fristforlengelse:

Eventuelle vedlegg/ webhotell el. hvor byggherrens syn fremkommer:

1.
2.

Entreprenøren skal utarbeide et tilbud som inneholder alle konsekvenser for vederlag og fremdrift. Tilbudet ønskes oversendt innen , med kopi til .

Signatur

Dato:

_____(signatur)

Navn:

Firma/rolle:

Kopi til:

 FORSVARSBYGG	Endringsavtale (NS 8406)	
	Prosjekt: <input type="text"/>	Kontrakt: <input type="text"/>
Entreprenør: <input type="text"/>	Arkivreferanse.: <input type="text"/>	

Veiledning i bruk av skjemaet:

Skjemaet benyttes når byggheren (BH) og entreprenøren (E) er enige om hvilket arbeid som skal utføres, samt alle konsekvenser for vederlag og fremdrift.

Er det tidligere korrespondanse som leder frem til denne endringsavtalen?

☐ Nei

☐ Ja:

☐ Tilhørende endringsordre nr.:

☐ Tilhørende endringsforespørsel nr.:

☐ Tilhørende varsel/krav fra entreprenøren (entreprenørens skjema) nr.:

☐ Annet, spesifiser:

Partene er enige om at følgende endringer skal utføres, samt alle konsekvenser for vederlag og fremdrift:

Beskrivelse av endringen:

Eventuelle vedlegg/webhotell el. hvor endringen er nærmere beskrevet. Husk nøyaktig angivelse av tegningsnr., rev.nr. og rev.dato:

1.

2.

Vederlagsjustering

Med mindre annet fremgår uttrykkelig av avtalen utføres endringene til en fastpris inkl. lønns- og prisstigning, men eks mva på kr:

Eventuelle vedlegg/ webhotell el.

1.

2.

Fristforlengelse

Med mindre punktet er fylt ut anses endringene å være uten fremdriftskonsekvens. Angi eksakt dato fristen forlenges til:

Eventuelle vedlegg/ webhotell el.

1.

2.

Signatur

Denne avtalen med vedlegg er utferdiget i to eksemplarer hvorav partene beholder hvert sitt.

Dato:

Dato:

_____(signatur)

_____(signatur)

Navn:
Firma/rolle:

Navn:
Firma/rolle:

Kopi til:

Vedlegg – oversikt over vederlagsjustering

Det er valgfritt å benytte dette vedlegget

		NOK
Avtalt totalt vederlag før denne endringsavtalen inkl mva		
Avtalt vederlag denne endringsavtalen:		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
Sum denne ending ekskl mva		( )
\$um denne endring inkl mva		( )
Avtalt totalt vederlag etter denne endringsavtalen inkl mva		( )

 FORSVARSBYGG		Byggherrens endringsordre (NS 8406)	
Prosjekt: <input type="text"/>	Kontrakt: <input type="text"/>	Endringsordrenr.: <input type="text"/>	
Entreprenør: <input type="text"/>	Arkivreferanse: <input type="text"/>	Revisjonsnr.: <input type="text"/>	
Denne endringsordren gjelder som bestilling			

Veiledning i bruk av skjemaet:

Skjemaet benyttes når byggherren (BH) vil pålegge en endring jfr. NS 8406 pkt. 19.1 og 19.2.

Når entreprenøren (E) mottar denne endringsordren, blir han forpliktet til å utføre endringsarbeidet. Dersom E mener å ha krav på vederlagsjustering eller fristforlengelse pga. endringsordren må han varsle om dette, samt spesifisere kravet, iht. NS 8406 pkt. 19.1. Es varsel/krav fylles inn i «Entreprenørens skjema».

Er det tidligere korrespondanse knyttet til denne endringsordren?

☐ Nei

☐ Ja:

☐ Tilhørende endringsforespørsel nr.:

☐ Tilhørende varsel/krav fra entreprenøren (entreprenørens skjema) nr:

☐ Annet, spesifiser:

Endringsordre

Beskrivelse av endringen:

Eventuelle vedlegg/webhotell el. hvor endringen er nærmere beskrevet. Husk nøyaktig angivelse av tegningsnr., rev.nr. og rev.dato:

1.
2.

Byggherrens eventuelle syn på vederlagsjustering og fristforlengelse:

Eventuelle vedlegg/webhotell el. hvor byggherrens syn fremkommer:

1.
2.

Signatur

Dato:

_____(signatur)

Navn:

Firma/rolle:

Kopi til:

 FORSVARSBYGG	Byggherrens svar (NS 8406)	
Prosjekt: <input type="text"/>	Kontrakt: <input type="text"/>	Arkivreferanse: <input type="text"/>
Entreprenør: <input type="text"/>	Referanse til entreprenørens skjema - varsel/kravnr.: <input type="text"/>	

Veiledning i bruk av skjemaet:

Skjemaet benyttes når byggherren (BH) vil svare på mottatt skjema fra entreprenøren (E). BH må svare dersom han:

- Vil påberope at Es varsel/krav/svar er for sent fremsatt
- Er uenig i Es krav om utstedelse av endringsordre
- Har innsigelser mot Es varsel/krav om vederlagsjustering eller fristforlengelse

Er det annen tidligere korrespondanse knyttet til dette varselet?

☐ Nei

☐ Ja, spesifiser:

Byggherrens svar

- ☐ BH mener at Es varsel/krav/svar er for sent fremsatt. Eventuell begrunnelse kan angis her:
- ☐ BH er helt eller delvis uenig i Es krav om utstedelse av endringsordre, jfr. NS 8406 pkt. 19.3. Angi begrunnelse her:
- ☐ BH har følgende innsigelser til varsel/krav om vederlagsjustering:
- ☐ BH har følgende innsigelser til varsel/krav om fristforlengelse:
- ☐ Annet, spesifiser:

Eventuelle vedlegg:

1.

2.

Signatur

Dato:

_____
(signatur)

Navn:

Firma/rolle:

Kopi til: